Միքայէլ Սարգսեանց 15 կ., Արամ Տէր-Գրիգորեանց 50 կ., Ենովք Զարչողլեանց 2 կ., Սիմէօն Մխիթարեանց 20 կ., Յարութիւն Վ. 1 ր., Վահան Տէր-Սարգսեանց 1 ր., Արշակ Ղուկասեանց 1 ր., Մովսէս Մնացականեանց 20 կ., Սարգիս Կիւրեղեանց 25 կ., Մարտիրոս Կիւրեղեանց 10 կ., Համազասպ Խոպիրեանց 40 կ., Արշակ 40 կ., Թադէոս Կարապետեանց 20 կ., Զաքարիայ Մնակեանց 40 կ., Հմայեակ Չմշկեանց 40 կ. Յարութիւն Նազարէթեանց 40 կ., Արտաշէս Ցարամղճեանց 30 կ., Գէորգ Աւետիսեանց 20 կ., Յովհաննէս Մկրտչեանց 1 ր., Գրիգոր Սանոյեանց 40 կ., Նիկողայոս Մխիթարեանց 36 կ., Յովհաննէս Զախմախչեանց 20 կ., Մութաֆեանց Աղաբէկ 5 կ., Նալեանց Սուրէն 20 կ., Յովհաննէս Թումաեանց 30 կ., Աղէքսանդր Մխիթարեանց 30 կ., Թադէոս Արշակունի 31 կ., Համազասպ Չմշկեանց 50 կ., Գէորգ Չիլինկարեանց 15 կ., գումարն է 31 րուբլ 29 կոպէկ։

Արիստոմ Յովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

1 յուլիս

«Մշակի» № 104-ում տպած «Հին Բայազէթի արգի վիճակի» սարսափելի նկարագրութիւնը չը կարողացայ առանց արտասուք թափելու կարդալ, մանաւանդ այն սրտաճմլիկ խօսքերը, որ քաղցած հայի բերանիցն էին դուրս թռչում, թէ՝ «տղանես, մինչև հաց չը տաս չեմ երթար» և կամ գաղթականների ի խորոց սրտի բղխած այն յուսահատ բողոքներն և տրտունջներն, թէ «մեղ մորթողն մեզ դատաւոր, միանգամայն և դատախազ կըլայ» և այլն, և այլն։

Աստուծոյ պատկերի նման ստեղծված խեղճ հայ մարդու այսպիսի հազար ու մի արդար տրտունջները և լաց ու կոծը լսելով՝ սիրտս մղձկաց և ստիպեց ինձ կարողութեանս չափով օգնութիւն հասցնել։

Ուստի ուղարկելով ձեզ 25 րուբլի՝ խնդրում եմ ընդունել սորան իբրև այրի կնոջ լուման և հասցնել Կ. Պօլսի սովելոց մասնաժողովին, գուցէ այս իմ չնչին նուէրս կազատէ մի սոված հայի գլուխ քարասիրտ Սարի-Մէհմեդների անողորմ մահակի հարվածներից։

Ներսէս Տէր-Մկրտչեանց

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

9 յունիսի

«Մշակի» պատուական թերթերի մէջ տպած առաջնորդող յօդուածները հնագիտական ժողովի մասին, որոնց մէջ առհասարակ նկարագրվում էր խայտառակ գոյներով մեր արգի մի տեսակ ուսումնառած անուանվող երիտասարդութեան միաւլութիւնը և անտարբերութիւնը դէպի իրանց ազգի պատմութիւնը և սուրբ յիշատակները, խորին տխրութեան մէջ էին ձգում առհասարակ ընթերցող և բանիրուն հասարակութեան՝ և ատելութիւն ու արհամարհանք յարուցանում ամեն մի հայ ազգասէր սրտի մէջ ընդդէմ այդ ազգի արատների։

Դոցա թիւը որքան և շատ է Թիֆլիսում, նրանից պակաս չէ նաև մեր Գանձակում, որոնք խորթացած ու քաշված հայ կեանքից ու գրականութիւնից, միայն չինարինների տակ սովորութիւն ունեն սորա և նորա գործունէութիւնը պախարակելու, այս և այն անձի վրա բամբասելու և հազար ու մի տեսակ արբշիռ խօսքեր շռայլելու։

Բայց, այնու ամենայնիւ՝ այս որոմների միջից դուրս են գալիս այնպիսի երիտասարդներ, որոնք ոչինչ դիպլօմաւոր ուսում չեն ստացած, այլ ունեն ազնիւ և եռանդուն հոգի միայն, որ թէև ընկճված բաղդի ամենածանր հարուածների տակ, զուրկ ամեն նիւթական միջոցներից՝ անձնատուր են եղած նորա հնութիւնները քրքրելու և հանելու ժամանակի աւերող հոսանքի տակ ծածկված փլատակների միջից։

Այսպիսիների շարքում մի սուրբ պարտականութիւն եմ համարում դասելու պ. Արսէն Թոխմախեանցին, որը մի ամբողջ տարի ճանապարհորդելով Գանձակի նահանգի դժուարանց ժայռերի ու անտառների մէջ՝ կարողացել է հանել լուսանկարով մի շարք հետաքրքիր հնութեանց տեսարանների։ Յիշեալ պարոնը մտադիր լինելով հանդէս հանել իր պատկերները գալոց «Հնագիտական ժողովին», չատով կուղևորվի փոքր Արցախի, Սիսական աշխարհի, և Աղուանից երկրի հնութիւնները գննելու։

Ցանկանք կը լինէր իմ կողմից նաև չը յիշելու մեծ. Դահրաման Ս. Յովհաննիսեանի անունը։

Այս հետաքրքիր և անխոնջ մարդը իր տրաջան աշխատութեամբ արել է ուշադրութեան արժանի մի քանի հնութեանց գիւտեր։ Օրինակ, նա փորել տալով փիրի գերեզմանները՝ գտել է զանազան կենդանիներ, որոնց ես ինքս ականատես եղայ և հիացայ նոցա ամուր ու գեղեցիկ շինուածքի վրա։ Նոցա մէջ նշանաւոր են. պղնձէ ոսկեջրած արծիւը, բաղէն և ապարանջանները։

Բայց ամենանշանաւոր նիւթ են ներկայացնում հնախօսի համար Արափլուի հողերը (Գանձակից երեք վերստ հեռաւորութեամբ)։ Այս ընդարձակ ու քարքարոտ դաշտը կարծես մի անապատ լինի, ուր բարձրանում են բազմաթիւ թմբեր։ Կարծես թէ երբեմն սորա վրա ապրել են մարդկային ամբողջ բանակներ. և այսօր էլ փորեցէք այդ տեղը և դուք կը գտնէք զէնքի ու զրահի բեկորներ։

Այս դաշտի վրա, ուր բարձրանում են բլրանման թմբեր, եթէ փորէք դոցա, այդ տեղից դուրս կը գայ հայոց ամենասովորական լուսնահողը կամ կրահողը։

Շարունակելով յաջորդաբար փորելը, դուք կը տեսնէք կարգով շարած աղիւսներ կամ ասլը, դոցա տակ մարդու ոսկորներ կամ մոխիր, իսկ մարմնու չորս կողմը մանր պուլիկներ (սափոր)։ Այս գերեզմանները շատ և շատ նման են փիրի գերեզմաններին։ Նոցա մէջ էլ գտել է Դ. Ս. Յովհաննիսեանը 4 հատ ապարանջաններ ոտքի և ձեռքի, որոնցից երկուսը շատ գեղեցիկ են իսկ միւս երկուսը հասարակ, քթի և ականջի օղեր, մի բարակ լամար, արեգական և լուսնի (մահիկի) պատկերները ձուլածոյ, մի կանացի զարդարանքի՝ «ինացորդ—մի փոքր դաշնակ, մի թուրվար կամ խնկանօթ և այլն։ Այս բոլորը կարելի է վերաբերել թաթարներին։

Վերջացնելով մեր խօսքը խորին կերպով շնորհակալ ենք այս երկու անձինքներից իրանց աշխատանքի համար։ Իսկ ինչ վերաբերում է մեր Գանձակի մի քանի ճռամարդն, դատարկապորտ համալսարանականներին, նրանց պատկերը շատ լաւ նկարել է Մելիքզադէի բազմաւոր գրիչը. խորհուրդ ենք տալիս իրանց սնոտի փայլահաջողութեամբ չը վիրաւորեն իզուր սրա և նորա անձնական պատիւը։

Ա. Մ.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Յուլիսի 18-ին

Շտապում ենք հաղորդել պատուական խմբագրութեանդ, որ ներկայ յուլիս ամսոյ սկզբում սաւգվեցաւ բարձրագոյն հոգևոր իշխանութենէն թոյլտուութիւն բանալու մեր քաղաքում հոգևոր դպրոց ա ր ո ւ ե ս տ ա կ ա ն դասարաններով։ Յիշեալ դպրոցի հոգաբարձուք ընտրված են հետևեալ պատուաւոր անձինք՝ Ս. Յարութիւնեան (որ նմանապէս նշանակված է նախագահ խորհրդարանի), Գ. Տրապիզոնցեան, Յ. Պապասինեան, իսկ վերատեսուչ ընտրվեցաւ Ռ. Պատկանեանը։ Դպրոցի ուսումն պիտի սկսվի սեպտեմբերից։

Յուլիսի 16-ին մեր բանաստեղծը Ռ. Պատկանեան ուղևորվեցաւ դէպի Հայաստան՝ Ղրիմի վրայով։ Առանց այլեայլութեան Թիֆլիս ևս կը հանդիպի։ Մենք ճշգրիտ աղբիւրներից գիտենք, որ բարեկամների խնդիրքի զիջանելով, նա խոստացել է իր տպաւորութիւնը «Մշակին» ուղարկելու, որպէս զի կարդացողները թարմ լուրեր ունենան միշտ նրա ճանապարհորդութեան մասին։

***

ՆԱՄԱԿ ՆՈՒԽՈՒՑ

—

Յուլիսի 11-ին

Վանայ հայ սովատանջների օգնութեանը մասնակցելու նպատակաւ բացեցի ստորագրութիւն։ Յաջողվեցաւ միայն իմ մի քանի բարեկամ տիկնանց կողմից համակրութիւն գտնել, որոնք և ստորագրեցին իրանց նուէրները։ Յայտնելով խորին շնորհակալութիւնս մեծապատիւ տիկնանց, առաուղարկում եմ ձեզ գոյացած գումարը և խնդրեմ ընդունել և ուղարկել ուր հարկն է, «Մշակի» մէջ տպելով նուիրատուների անունները։ Տիկիններ. Մ. Ա. Գաւթեանց 3 ր., Մ. Գաւթեանց 2 ր., Ե. Ջ. Խանդամիրեանց 3 ր., Խ. Ա. Մակէդոնսկի 2 ր. Մ. Մորգարեանց 2 ր., Ջ. Խաչատուրեանց 2 ր. Տ. Գաւթեանց 1 ր., Մ. Մ. Գեանջիցեանց 1 ր., Մ. Մելիք Զաքարեանց 1 ր., Ջ. Թոթոսեանց 1 ր., Ա. Խադուրեանց 1 ր., Թ. Աւետիսեանց 1 ր.։ Ընդամենը քսան րուբլ։

Մ. Ա. Գաւթեանց

ՆԱՄԱԿ ԵԱԼՏԱՅԻՑ

—

Յուլիսի 1-ին

Կարդալով պատուական «Մշակ» լրագրի մէջ Տաճկա-Հայաստանի մեր համարիւն եղբայրների և քոյրերի անտանելի դրութեան մասին, այլ ևս չը կարողացայ անտարբեր մնալ և երկար ժամանակ շրջելէ յետոյ՝ յաջողվեցաւ ինձ հաւաքել ներքոյ յիշեալ՝ բարեսիրտ անձանց նուիրատուութեամբ սոյն չնչին գումարը, 51 րուբլի 50 կոպէկը, իսկ հանելով նրանից 50 կոպէկ փոստի ծախսը, կը մնայ 51 րուբլի, որը այս ցուցակի հետ ուղարկելով ձեզ, մեծապատիւ խմբագիր, խնդրեմք բարեհաճէք կարգադրել ուր հարկն է։ Աղէքսանդր Դրամբեանց 5 ր., Յակոբ Տէր-Սարգիսեան 5 ր., Ելիսաւէթ Քապասճեանց 5 ր., Արտեմ Բերինեանց 5 ր., Եղեօնօրա Բերինեան 3 ր., Խանփերա Բերինեան 1 ր., Մահտեսի Յովհաննէս Ալանեան 3 ր., Յարութիւն Սարգիսեան 3 ր., Յակոբ Մելքոնեան 3 ր., Յովհաննէս Աճեմեան 1 ր., Անտօն Անուշեան 1 ր., Մարտիրոս Աճեմեան 50 կ., Յակոբ Աւետիսեան 2 ր., Յոհան Քոչարեան 1 ր., Մկրտիչ Վարդանեան 1 ր., Հաճի Հեպիպուլահ Էֆենդի 3 ր., Մանուկ Արկանով 2 ր., Խուրշի Գաբրիէլեան Խօայօղեանց 1 ր., Գալուստ 1 ր., Եմիր Հասան Թամթար 1 ր., Կարապետ Իչխանեան 1 ր., Հասան աղա 1 ր., Վաղարշակ Երևանցեանց 1 ր., Սօզոմէ Քարաքաշեան 1 ր.։

Յակոբ Տէր-Սարգիսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 2 մայիսի

Յօգուտ Վանի սովատանջների հաւաքեցինք 40 րուբլ 25 կ., որ և ուղարկում եմ ձեզ։

Ստեփանեանց Գասպար 1 ր., Խարազեանց Սիմէօն 1 ր., Էֆէնդեանց տիկին 1 ր., Արամակչիսեանց տ. 20 կ., Յարութիւնեանց Միքայէլ 1 ր., Շաղինեանց տ. 1 ր., Տէր-Ստեփանեանց տ. 1 ր., Լմինեանց Յովհաննէս 1 ր., Թամամշեանց Բարսեղ 3 ր., Յովհաննէսեանց 40 կ., Առաքելեանց 20 կ., Պետրոսեանց 20 կ., Զքաւոր. հայ 40 կ., Դանիէլեանց 20 կ., Ոսկանեանց 30 կ., Նահապետեանց 1 ր., Բաղրամեանց 1 ր., Կուզանեանց 1 ր., Արվանեանց 1 ր., Խանդամեանց տ. 1 ր., Ոսկան Աբրահամեանց 30 կ., Քուրքչեանց Գէորգ 1 ր., Քուրքչեանց տ. 1 ր., Մի հայ 1 ր., Պապեանց Խաչակ 1 ր., Փուղինեանց Վասիլ 1 ր., Ոմն 20 կ., Ոմն 40 կ., Մանդինեանց Ամիրան 1 ր., Ոմն 20 կ., Շաղինեանց Միքայէլ 1 ր., Սիմէօնեանց Պետրոս 1 ր., Օրիորդ ոմն 1 ր., Պետրոսեանց 1 ր., Սիրունեանց 40 կ., Աղէքսանեանց 1 ր., Բէգլարեանց 40 կ., Մի աղքատ հայ 10 կ., Մի քահանայ 15 կ., Ոմն 20 կ., Բարանեանց տ. 1 ր., Նահապետեանց Արշակ 1 ր., Չիթախեանց 3 ր., Վահանեանց տ. 1 ր., Ղազարեանց Սարգիս 1 ր., դերասաններ՝ Սարդարեանց 1 ր., Մատինեանց 1 ր., Տէր-Դաւթեանց 1 ր.։ Գումարն է 40 ր. 25 կ.։

Թէ այս վերոգրեալ հանգանակութիւնը և թէ այս անցեալ անգամներինը, որ արդէն ստացած ունի «Մշակի» խմբագրութիւնը, միայն ես չեմ ժողովել, այլ մի քանի երիտասարդներով, որոնք են պ. պ. Պարոն-Սարգսեանց Գէորգ, Վարձելեանց Լևոն, Արղութեանց Կոնստանտին, Շահբուդաղեանց Բարսեղ։

Սմբատ Յովսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագրին գրում են ՆՈՒԽՈՒՑ որ յուլիսի 12-ին քաղաքի հայոց գերեզմանատան մէջ գտնվեցաւ Նուխու տեղական դպրոցի աշակերտ Արամ Տէր-Թովմասեանի դիակը։ Երիտասարդը ատրճանակով սպանված է եղել իր ընկերոջ Աղէքսանդր Նազարէթեանի ձեռքով, որ նոյն դպրոցի աշակերտ է։ Երիտասարդները միասին գնացին մանգալու գերեզմանատուն և այնտեղ կատարվեցաւ սպանութիւնը։ Նազարէթեանը խոստովանեց իր յանցանքը և յայտնեց որ դրդված է եղել դէպի այդ սպանութիւնը մի երրորդ անձի յորդորանքով և սպառնալիքներով։ Այդ երրորդ անձը, մի տեղացի բնակիչ և հնադրատան մէջ ծառայող, կալանաւորված է արդէն։ Թէ Տէր-Թովմասեանի և թէ Նազարէթեանի ծնողները յուսահատութեան մէջ են։

—

Լրագիրներին հաղորդում են, որ ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴԻ տօնավաճառը, յուլիսի 15-ին եկեղեցական մաղթանքներից յետոյ, բացվեցաւ և նոյն օրը ժամը 1-ին, կէսօրից յետոյ, բարձրացրին տօնավաճառային դրօշակները։ Գեներալ նահանգապետ կոմս Իգնատիևին սպասում են յուլիսի 17-ին։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ հաղորդում են մեզ հետևեալը։ «Յուլիսի 1-ին այստեղ հասան Թիֆլիսի հայոց թատրոնական մշտական խմբի դերասաններ պ. Ադամեան, պ. Սաֆրազեանց և մի քանի Թիֆլիսեցի սիրողներ։ Պարոնները տուեցին Ախալքալաքում չորս ներկայացումն, որոնք բաւական աջող անցան։ Երրորդ ներկայացման արդիւնքի կէսը պ. Ադամեանը ընծայեց տեղային երկսեռ դպրոցներին, իսկ չորրորդ ներկայացման անտրակտի ժամանակ պարոնը կարդաց մի ճառ, որի միտքն էր բացատրել հանդիսականներին Վասպուրականի սովատանջների դրութիւնը։ Ներկայացման ժամանակ պ. Ադամեանի առաջարկութեան հիման վրա պ. Տէր-Յովհաննիսեանց յանձն առաւ յօգուտ սովատանջների նուիրատուութիւն հաւաքել, որի գումարը հասաւ 64 ր. 20 կոպ.։ Բացի սորանից պ. Ս. Վարդանեանցի տան մէջ ընթրիքի ժամանակ հաւաքվեցաւ 6 րուբլ նոյն նպատակով»։

—

ԱՐԴՎԻՆԻՑ (Ղարսի նահանգ) մեզ գրում են, որ պ. Շաղուբատով դաւառապետը շատ բարեխիղճ կերպով կատարում է իր պաշտօնը և ժողովուրդը շատ գոհ է նրանից։ Պարոնը ոչ թէ միայն միշտ պաշտպան է հանդիսանում արդարութեան և իրաւունքի, այլ այս ձմեռվայ սաստիկ թանգութեան ժամանակ նա մեծ օգնութիւն հասցրեց աղքատներին թէ իր սեփական միջոցներով և թէ կառավարութենից ստացած նպաստներով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Հելլենական խնդիրը վայրկենական կերպիւ կը նջէ. Գարատաղի խնդիրը նոր շշուկներու առիթ կը լինի, քանզի երէկ կըսուէր թէ մայրաքաղաքիս Գարատաղի դեսպանը մեկներ է, բայց այս զրոյցը չը ստուգուեցաւ: Ուրիշ զրոյցի մը նայելով, արտաքին գործոց նախարարը Գարատաղի խնդիրը լուծելու համար զրամական հատուցում մը կառաջարկէ եղեր՝ փոխանակ հողի: Սթամպուլ լրագիրը քաղաքականութեան այս վայրկենական հանդարտութեան միջոցէն օգուտ քաղելով՝ Գեր. Հասունեանի Կարդինալութեան տրուելուն վրայ երկար յօդուած մը կը հրատարակէ: Արդէն լսուած էր որ Հռոմ, կամ մանաւանդ Վատիկան, քանզի Պապութիւնն այժմ անդ պարփակեալ է, Արևելից արտաքոյ կարգի վիճակէն օգուտ քաղելու կը պատրաստուի, և բազմաթիւ քարոզիչներ ու ծպտեալ միաբաններ Արևելք կը ղրկէ հաւատոյ ծաւալման, իմա՛ Պապին անսխալականութեան և գերիշխանութեան գործին նոր քայլ մը տալու համար: Հասունի Կարդինալութեան աստիճան բարձրացումն և մայրաքաղաքիս Պապական փոխանորդ Գեր. Վանութէլլիի պատուիրակութեան աստիճան տրուիլն Հռոմի դիտաւորութիւնը կը ցուցնէ առաջին կարգի դիւանագէտ եկեղեցականներով Արևելից մէջ գործ տեսնելու: Սթամպուլ այժմէն կը ծանուցանէ թէ Հակահասունեանք ո՛չ ևս հաւանականութիւն ունին իրենց դատը վաստկելու, և անշուշտ չուզելով «Գրիգորեան կուսակցութեան» (Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ըսել կուզէ) հետ միանալ, խոնարհ պիտի վերադառնան Հռոմի գիրկը, «մեղայ յերկինս և առաջի քո» գոչելով առ Ս. Պապն, որ արդէն իրենց ընդհանուր ներողութիւն շնորհած է: Ասոնց ամենն Հռոմէա-